ISSN: 2181-3906 2026

International scientific journal
«MODERN SCIENCE AND RESEARCH»
VOLUME 5 / ISSUE 11 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

YURIST NUTQI VA UNING SIFATIGA TA’SIR ETUVCHI IJOBIY VA SALBIY OMILLAR

Faxriddinov Akbar

https://doi.org/10.5281/zenodo.24072196

Annotatsiya. *Maqolada yurist nutqining huquqiy amaliyotdagi o‘rni hamda uning sifatiga ta’sir etuvchi ijobiy va salbiy omillar tahlil qilinadi. Nutqning aniqligi, mantiqiy izchilligi, dalillarga asoslanganligi, nutq madaniyati va auditoriyaga mosligi muhim omillar sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, terminologik xatolar, hissiy beqarorlik va psixologik tayyorgarlikning yetishmasligi kabi muammolarni kamaytirish bo‘yicha tavsiyalar beriladi.*

Kalit so‘zlar: *yurist nutqi, nutq madaniyati, yuridik ritorika, mantiqiy izchillik, dalillash, kommunikatsiya.*

Kirish

Yurist nutqi huquqiy faoliyatning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, sud jarayonlari, tergov harakatlari, yuridik maslahatlar va fuqarolar bilan muloqotda katta ahamiyatga ega. Yurist o‘z fikrini aniq, tushunarli va ishonchli ifodalashi orqali huquqiy masalalarning to‘g‘ri anglanishiga hamda o‘z pozitsiyasining asosli bayon etilishiga yordam beradi. Aksincha, noaniq ifodalar, mantiqiy xatolar yoki huquqiy atamalardan noto‘g‘ri foydalanish muloqot samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Maqolaning maqsadi — yurist nutqi sifatiga ijobiy va salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi omillarni yoritish hamda nutq mahoratini rivojlantirishga doir amaliy tavsiyalarni bayon etish.

Yurist nutqiga ijobiy ta’sir etuvchi omillar

Yurist nutqining sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri — chuqur huquqiy bilim va amaliy tajribadir. Qonunchilikni, huquqiy tushunchalarni va tegishli amaliyotni yaxshi bilish fikrlarni aniq dalillar bilan asoslash imkonini beradi. Nutqning mantiqiy tuzilishi ham muhim: fikrlar izchil ketma-ketlikda bayon etilib, xulosa keltirilgan dalillardan kelib chiqishi lozim.

Ikkinchi muhim omil — nutq madaniyati va ritorik mahorat. Grammatik me’yorlarga rioya qilish, so‘zlarni o‘rinli tanlash, ortiqcha takrorlardan qochish hamda murakkab huquqiy tushunchalarni sodda tilda tushuntirish tinglovchining mavzuni yaxshiroq anglashiga xizmat qiladi.

Nutq ohangi, pauza va intonatsiyadan me’yorida foydalanish ham fikrni ta’sirchan yetkazishga yordam beradi.

Bundan tashqari, yurist auditoriyaning xususiyatlarini hisobga olishi kerak. Sudya yoki hamkasblar bilan muloqotda professional terminlar o‘rinli bo‘lishi mumkin, fuqarolarga maslahat berishda esa tushunarli va sodda ifodalar afzal. O‘ziga ishonch, stressni boshqarish va tinglovchini hurmat qilish ham samarali muloqotning muhim shartlaridir.

Yurist nutqiga salbiy ta’sir etuvchi omillar

Nutq sifatini pasaytiruvchi omillarga huquqiy atamalarni noto‘g‘ri qo‘llash, noaniq iboralar, mantiqiy ziddiyatlar, ortiqcha takrorlar va noo‘rin jargonlardan foydalanish kiradi.

Bunday kamchiliklar fikr mazmunini buzishi, tinglovchini chalg‘itishi va yuristning kasbiy obro‘siga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Psixologik tayyorgarlikning yetarli emasligi ham nutq samaradorligini pasaytiradi.

Hayajon, stress yoki o‘ziga ishonchsizlik fikrlarning chalkash bayon qilinishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, auditoriyaning bilim darajasini hisobga olmaslik nutqning haddan tashqari murakkab yoki ortiqcha soddalashtirilgan bo‘lishiga sabab bo‘ladi.

Nutq sifatini oshirish bo‘yicha tavsiyalar

Yurist nutqini takomillashtirish uchun quyidagi choralarga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- huquqiy adabiyotlar va amaldagi qonunchilikni muntazam o‘qib borish;
- nutqni oldindan rejalashtirish, asosiy fikr va dalillarni izchil joylashtirish;
- og‘zaki chiqishlar, munozaralar va sud nutqi mashqlarida muntazam qatnashish;
- huquqiy atamalarni to‘g‘ri qo‘llash va zarur hollarda ularni sodda tilda izohlash;
- nafasni boshqarish, hayajonni kamaytirish va auditoriya bilan muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Xulosa

Yurist nutqining sifati uning kasbiy faoliyati samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Chuqur huquqiy bilim, mantiqiy fikrlash, dalillarga tayanish, nutq madaniyati va auditoriyaga moslashish ijobiy natijaga erishishga yordam beradi.

Aksincha, terminologik xatolar, mantiqsiz bayon, hissiy beqarorlik va tinglovchini hisobga olmaslik muloqot samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli yuristlar va bo‘lajak huquqshunoslar nutq mahoratini muntazam rivojlantirib borishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Andreev, V. I. (2010). Delovaya ritorika. Akademicheskiy proekt.
2. Bronnikov, S. N. (2015). Yuridicheskaya ritorika: uchebnik. Yustitsiya.
3. O‘roqov, H. B. (2018). Yurist nutqi madaniyati. Adolat.
4. Krasovskiy, J. D. (2012). Psikhologiya yuridicheskoy deyatelnosti. Norma.
5. Koni, A. F. (2009). Izbrannyye trudy. Yuridicheskaya literatura.
6. Kryukova, L. E. (2016). Kultura rechi yuristov. Prospekt.
7. Matveyeva, O. I. (2019). Ritorika dlya yuristov. Yurayt.
8. Karimova, M. R. (2020). Sud nutqining lingvistik xususiyatlari. Fan va texnologiya.
9. Azimov, Sh. A. (2021). Yuridik terminologiya va uning qo‘llanilish muammolari. Huquq va jamiyat.